

Gustav III: Tal till ständerna den 21 augusti 1772

Talare

Gustav III
Kung

Datum

21 augusti 1772

Plats

Stockholm

Omständigheter

Hållet efter Gustaf III:s oblodiga statsvälvning.

Välborne, Ädle och Välbördige, Ärevördige, Värdige! Vällärde, Äreborne, Förståndige, Välaktade, Hedervärde och Redlige! Gode Herrar och Svenske Män!

Uppfylld, af den innerligaste bedröfvelse, öfver det tillstånd, fäderneslandet sig nu befinner uti, och tvungen, att visa Eder sanningen i sin fulla dag, då Riket står på brädden af dess fall, bören J ej vara förundrade, om jag i dag intet emottager Eder, med de glada känslor, som alltid uppfyllt mitt hjerta, då J inför thronen varit församlade. Mitt hjerta kan ej förebrå mig att hafva döljt något för Eder. Jag har tvenne gånger tilltalat Eder, med all den sanning, som mit kall kräfde, med all den Uppriktighet, som den rätta äran äskar. Samma uppriktighet skall nu föra mitt tal, då det framfarna måste upprepas, för att kunna bota det närvarande. Det är en bedröflig, men allmänt känd sanning, att hat och tvedrägt sönderslitt Riket. Nationen har sedan längre tider tillbaka varit skild genom tvenne partier, vilka delat henne, så tillsägande, i tvenne folkslag, förenade allenast, att sönderslita fäderneslandet. J veten, huru denna söndring födt af sig agg, agget hämd, hämden förföljelser, förföljelserne nya revolutioner, hvilket ändtligen blifvit en periodisk sjukdom som sargat och förnedrat hela samhället. Desse hvälfningar hafva skakat Riket för någre personers ärelystnads Skuld; strömmar af blod hafva runnit, än af det ena partiet utgjutit, än af det andra, och folket har alltid måst blifva offer för misshälligheter, som dem föga angingo, men hvilkas olyckliga följder de först och mest kände. Att befästa sitt välde har varit de rådandes endaste föremål; allt har måst derefter lämpas, ofta på andre medborgares bekostnad, alltid på Rikets; då lagen var tydlig; har bokstafven blifvit vrängd, då han uppenbart stridt emot afsigten, har han blifvit bruten; ingen ting har varit heligt för en af hat och hämd upprörd menighet, och villervallen har ändtligen gått så långt, att den mening uppenbarligen blifvit bekänd, att pluraliteten är öfver lag, och hade ej annat rättesnöre än

godtycke. Således har friheten, den ädlaste af mensklighetens rättigheter, blifvit förvandlad Uti en olidlig aristokratisk despotism i det rådande partiets händer, som sjelf varit kufvad, och efter godtycke fördt af någre få män ibland dem. Man har darrat vid tidningen af ett nytt Riksmöte, och långt ifrån att tänka, huru Rikets angelägenheter bäst skötas kunde, har man endast sysslosatt sig att tillskynda sitt parti pluraliteten, för att vara skyddad ifrån det andra partiets laglösa tilltagsenhet och våld. Om således Rikets invärtes ställning varit vådlig, huru hiskelig är ej dess Utrikes belägenhet. Jag blyges, att derom nämna. Född Svensk och en Sveriges Konung, borde det vara för mig en omöjlighet, att tro, det främmande afsigter kunde råda på Svenske Män, än mera, att de nedrigaste medel dertill brukade blifvit. J kännen hvad jag menar, och min blygsel är för Eder nog att finna, uti hvad nesa Edre misshälligheter nedsänkt Riket. I ett sådant tillstånd fann jag Riket, då efter den Högstes försyn jag emottog Svenska spiran. J veten sjelfve, att jag ej haft någon möda ospard att förena Eder; jag har yrkat, så i mina tal ifrån thronen till Eder, som eljest, enighet och laglydnad; jag har både uppoffrat det mig enskilt kunde röra, som ock det, hvilket mig som Konung kunde vara kärt; inga förbindelser, inga steg har jag funnit svåra och tunga, att undergå eller göra, till att komma till ett för hela fäderneslandet så helsosamt ändamål. Om det finnes någon ibland Eder, som kan neka denna sanning, han stige fritt upp! Jag hoppades, att mitt bemödande skulle rycka Eder ifrån de bojor, som utländskt guld, och inhemskt hat och sjelfsvåld Eder ville påföra, samt att andra Länders hiskeliga efterdömen skulle för Eder blifva en hotande varning; men allt har varit förgäfves. J blefven förledde, dels af Edre anförare, dels av Eder egen hämd; alla förmurar blefvo kullkastade, alla aftal brutne, sjelfsvåldet har fritt fått rasa, och blifvit så mycket mera tygellöst, som man haft mera bemödande att det hindra; de dygdigaste, de värdigaste, de förnämste medborgare hafva blifvit uppoffrade; ålderstigne, för nit och lång trohet kända Embetsmän förklenade; hela Magistrater afsatte; ja, ända intill sjelfva Folket tryckt, dess klagan ansedd för uppror, och friheten ändtligen förvandlad i ett aristokratiskt ok, olidligt för hvar Svensk man. Den Högste sjelf har synts förtörnad af de Styrandes orättvisa, jorden har nekat sin gröda, och en dyr tid, med hunger och nöd, har tryckt hela Landet. Långt från, att i tid tänka på bot, då jag deruppå yrkade, hafven J synts mera uppmärksamme att utöfva Eder egen hämd, än att tänka på deras hjälp som Eder befullmäktigat, och ändtligen då nöden tvingat Eder att taga mått, för att hjälpa det nödlidande folket, har det varit nästan för sent. På ett sådant sätt har ett helt år tillbragts, under en för Landet ganska tung Riksdag, utan att på något sätt vara nyttig. Sedan alla mina föreställningar blifvit fåfänge, och allt mitt bemödande varit

förgäfves, har jag med sorg öfver mitt kära fäderneslands öde, men med stillatigande afvaktat hvad nationen sjelf skulle tänka om sine fullmäktiges gerningar, både emot mig och dem. En del af nationen har burit oket med suckan och klagan, dock med stillasittande, ej vetande hvar räddningen vore att finnas, eller hvad för medel som dertill brukas kunde. I en vrå af Riket har man blifvit bragt i förtviflan och gripit till vapen. I en sådan belägenhet och då Riket, rätta friheten och säkerheten stodo i största fara, för att ej tala om mitt lif, har jag ej funnit annan utväg, än, näst den Högstes bistånd, att gripa till de medel, som hulpit andre frimodige folkslag och fordom Sverige sjelft, under Gustaf Wasas fana, ifrån ett olideligt välde och förtryck. Gud har välsignat mitt verk, och jag har sett på en gång upplifvas i mitt folks sinnen, den nit för fäderneslandet, som fordom brunnit i Engelbrechts och Gustaf Ericsons hjertan; allt har lupit lyckligen af, och jag har frelsat mig och Riket, utan en enda medborgares förfång. J misstagen Eder mycket, om J tron, att här sökes annat än frihet och lag. Jag har lofvat att styra ett fritt folk; detta löfte är så mycket heligare, som det var sjelfkraftd; och det som sig nu tilldrager, skall ej föra mig ifrån en föresatts som ej är grundad på nödvändighet, men på, öfvertygelse. Långt ifrån att vidröra friheten, är det endast sjelfsväldet, jag vill afskaffa, och det godtycko, med hvilken Riket blifvit styrdt, förvandla i en ordentlig och stadgad regering, sådan, som Sveriges urgamla lag den stadgar, och uti mine störste företrädares tid, Sverige blifvit styrdt. Detta är det syftemål jag endast haft i allt som nu företages: att stadga en rätt frihet, som endast kan göra Eder, mine käre undersåtare, lycklige, genom säkerhet under lagen, och af lagen, i alla Edra besittningar, genom frihet i alla lofliga näringar; genom rättvisans oväldiga skipande; genom ordningens vidmakthållande i Städer och å Landet; genom sorgfälligt bemödande till befrämjande af allmän välmåga; genom dess nyttjande i rolighet och frid; samt ändtligen, genom en ren Gudsfruktans bibehållande, utan skrymteri och vidskepelse. Allt detta kan ej vinnas, utan att Riket styres efter en oryggelig lag, hvilkens bokstaf ej får vrängas; hvilken förbinder icke allenast Konung, utan ock förbinder på lika sätt Ständerne; hvilken ej kan häfvas eller ändras, utan begges fria samtycke; hvilken tillåter en för fäderneslandet nitisk Konung, att öfverlägga med Ständer, utan att de anse honom som en buse, för hvilken de böra rädas, och ändtligen hvilken sammanbinder både Konung och Ständer uti ett gemensamt intresse, som är Rikets väl. En sådan lag, lika bindande för mig som för Eder, är den, jag nu Eder skall föreläsa låta. J lären lätteligen finna af allt hvad jag nu sagt, att, långt ifrån att hafva någon enskilt afsigt, är allting gjordt for Rikets skull, och om jag varit tvungen att visa Eder sanningen i sin fulla dag, har det ej varit af någon

bitterhet, utan blott af kärlek till Edert sannskyldiga väl. Jag tviflar derföre icke, det J ej, med erkänsla, lären upptaga all detta, och att J derigenom med mig lären lägga en fast och oryggelig grund till Eder sannskyldiga lycksalighet och frihet. Store och odödlige Konungar hafva fört den spira, jag nu hafver. Det vore visserligen mera än djerft för mig, att vilja på något sätt likna dem; men uti nit och kärlek för Eder täflar jag med dem alla; och då J för fäderneslandet bären samma hjerta, hoppas jag, att Svenska namnet skall återfå den ära och den aktning, som det sig i våra förfäders tid förvärfvat. Den Högste Guden, för hvilken ingenting är doldt, han ser mitt hjertas tankar i denna stund; han sände sin nåd och välsignelse till Edra beslut.

Taggar

1770-tal, 1772, Kungahuset, Man, Riksdagen

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/gustav-iii-tal-till-standerna-den-21-augusti-1772>